

Życ etycznie – życie etyką

Prace dedykowane
Ks. Prof. Tadeuszowi Ślipko SJ
z okazji 90-lecia urodzin

Redakcja
Robert Janusz

Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”
Wydawnictwo WAM
Kraków 2009

Patronat: Towarzystwo Filozoficzne „Ignatianum”

© Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, 2009
ul. Kopernika 26 • 31–501 Kraków
tel. +12 62 93 420 • fax +12 42 30 038
<wydawnictwo@ignatianum.edu.pl>
<<http://www.ignatianum.edu.pl/>>

Korekta: Ewa Wieczorek

Projekt okładki: Joanna Panasiewicz

ISBN 978–83–7614–012–4 (Ignatianum)

ISBN 978–83–7505–351–7 (WAM)

WYDAWNICTWO WAM

ul. Kopernika 26 • 31–501 KRAKÓW
tel. +12 62 93 200 • fax +12 42 95 003
e-mail: wam@wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY

tel. +12 62 93 254, +12 62 93 255, +12 62 93 256 • fax +12 43 03 210
e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

Zapraszamy do naszej KSIĘGARNI INTERNETOWEJ

<<http://WydawnictwoWam.pl/>>
tel. +12 62 93 260

Drukarnia Wydawnictwa WAM • ul. Kopernika 26 • 31–501 Kraków

SPIS TREŚCI

<i>Robert Janusz</i>	
Wprowadzenie	7
<i>Józef Bremer</i>	
Ks. Prof. dr hab. Tadeusz Tomasz Ślipko SJ	9
<i>Bibliografia Tadeusza Ślipko</i>	
Bibliografia Tadeusza Ślipko	17
<i>Piotr Aszyk</i>	
«Etyka granic» Tadeusza Ślipko	39
<i>Tadeusz Biesaga</i>	
Tadeusza Ślipko uzasadnienie norm chroniących przyrodę i zwierzęta	51
<i>Roman Darowski</i>	
Charakterystyka twórczości naukowej Tadeusza Ślipki SJ	59
<i>Piotr Duchliński</i>	
Od fenomenologii do metafizyki wartości. Aksjologia tomistyczna Tadeusza Ślipko	77
<i>Stanisław Głaz</i>	
Wartości ostateczne a poczucie bezpieczeństwa singli oraz osób żyjących w związku małżeńskim	107
<i>Stanisław Głaz, Ewelina Sroczyńska</i>	
Antropologiczny wymiar cierpienia i sensu ludzkiego życia w rozumieniu Victora Emila Frankla	131
<i>Robert Janusz</i>	
Platon — nauka — ontologia	153
<i>Robert Janusz</i>	
Co historia mechanicyzmu może wnieść do dyskusji o poczęciu życia?	165

<i>Antoni Jarnuszkiewicz</i>	
Od systemu do etyki	177
<i>Ewa Podrez</i>	
Projekt etyki T. Ślipki a współczesne spory o uzasadnienie moralności	211
<i>Tadeusz Rostworowski</i>	
Człowiek drogą Kościoła — <i>Status Quaestionis</i>	225
<i>Andrzej Szostek</i>	
O etyce dyskursu etycznego słów parę	237
<i>Wiesław Szuta</i>	
Źródła myśli etycznej Tadeusza Ślipko — próba klasyfikacji	245
<i>Józef Bremer</i>	
Ethisch Leben — Leben für die Ethik. Eine Sammlung von Aufsätzen gewidmet Prof. Tadeusz Ślipko SJ zum 90. Geburtstag	257

Robert Janusz

Wprowadzenie

Świat akademicki przeżywa różne jubileusze — niektóre związane są z sędziwymi uczelniami, których społeczne oddziaływanie wywarło szczególny wpływ na olbrzymią liczbę pokoleń mających przywilej duchowego dziedzictwa związanego z daną uczelnią. Inny rodzaj jubileuszów — to jubileusze związane z ważnymi osobami naukowego świata. Rzadko kiedy te ostatnie mogą cieszyć się tak znaczną „liczbą”, jak „dziewięćdziesiątka” dedykowana jubilatowi. Wydział Filozoficzny Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie przeżył właśnie taki jubileusz dedykowany wybitnemu filozofowi Księdzu Profesorowi dr. hab. Tadeuszowi Ślipko¹ SJ.

W dniu 15 V 2008 r. została zorganizowana, z racji 90-lecia urodzin Księdza Profesora, krótka konferencja naukowa, w której udział wzięli prelegenci, przyjaciele Księdza Ślipko oraz licznie zgromadzeni słuchacze. Po „Słowie powitania”, skierowanym przez przewodniczącego [R.J.] Towarzystwa Filozoficznego „Ignatianum”, którego Ksiądz Profesor jest nierzadkim uczestnikiem, Dziekan Wydziału, ks. dr hab. Józef Bremer SJ wygłosił „Słowo wstępne”. W sesji przeznaczony na prezentacje naukowe głos zabrali: ks. prof. dr hab. Andrzej Szostek MIC, dr hab. Ewa Podrez, ks. dr hab. Tadeusz Biesaga SDB, dr Piotr Duchliński i ks. dr Piotr Aszyk SJ. Szczególnym wystąpieniem były refleksje o Jubilacie, które przedstawił ks. Kardynał prof. dr hab. Stanisław Nagy SCJ. Na zakończenie Konferencji głos zabrał dostojny Jubilat, który we właściwy sobie sposób, pełen życzliwego wszystkim humoru, opowiadał o swoim długim życiu i pracy nad etyką. Przyjazna atmosfera konferencji przeniosła się również na kolację zorganizowaną przez „Ignatianum” w naszej kawiarce „Veni”.

---

¹Ks. Profesor nie ma nic przeciwko gramatycznej odmianie swojego nazwiska, obojętnie preferuje jednak wersję nieodmienną.

W przedstawionej publikacji zawarte są artykuły, które nie tylko prelegenci na Jubileuszu Ks. Profesora zechcieli mu dedykować. Kilka artykułów dotarło do redakcji już po zakończeniu konferencji. Stanowią one pewne świadectwo osób, którym Ks. Ślipko stał się szczególnie bliski czy to z racji bezpośrednich kontaktów naukowych czy przyjacielskich. Najlepszym streszczeniem serdecznych uczuć ogarniających dostojnego Jubilata są słowa wygłoszone podczas konferencji przez ks. Kardynała Stanisława Nagyego, który wyraził swoje uznanie dla Ks. Ślipko, nazywając go wielkim księciem polskiej etyki katolickiej (rezerwując królewski tytuł dla Jana Pawła Wielkiego). Ks. Profesor został uznany przez Księdza Kardynała za wielkiego bohatera tej naukowej przygody, jaką jest etyka, a Kościół polski i nauka etyczna wyrażają największą wdzięczność wobec pracy Księdza Ślipko, którego cechuje charyzmatyczna i heroiczna skromność — „pokorne przeżycie i poczucie, że mimo tego, co człowiek czyni i dokonuje, pozostaje prochem, pozostaje skromnym narzędziem w ręku Boga. I za to dziękuję i w tym aspekcie przywołuję Ojca jako przykład dla pracowników nauki głębokiej i rzetelnej, która nie zabiega o poklask opinii, ale chce być zawsze sługą prawdy”. Trudno znaleźć lepsze słowa odnoszące się do naszego dostojnego Jubilata.

Józef Bremer*

Ks. Prof. dr hab. Tadeusz Tomasz Ślipko SJ

W moim krótkim wprowadzeniu pragnę przybliżyć sylwetkę naszego Jubilata, a przy okazji wymienić osoby, które wywarły wpływ na kształtowanie się jego osobowości, poglądów i kariery naukowej. Dorobek naukowy ks. Tadeusza zostanie przedstawiony i poddany analizie w innych referatach, których autorzy są bardziej w tej materii kompetentni. Niniejsze wprowadzenie powstało dzięki fenomenalnej pamięci ks. Tadeusza i jego życzliwości. Ks. Tadeusz jest wzorem rzetelnego naukowca, a zarazem pobożnym i skromnym zakonikiem, który bardzo niechętnie traci czas na rozmowy o sobie, o swoim życiu i o swoich osiągnięciach naukowych — w myśl słów Psalmu 115: *Non nobis Domine non nobis, sed Nomini Tuo da gloriam.*

Tadeusz Tomasz Ślipko urodził się 18 stycznia 1918 roku w Stratyńcu w powiecie Rohatyn, na terenie dzisiejszej Ukrainy Zachodniej. Ze względu na słaby stan zdrowia i brak w tej miejscowości kościoła rzymskokatolickiego, Tadeusz został ochrzczony w domu przez księdza obrządku greckokatolickiego. Jego ojciec, Jan Ślipko, był komendantem policji w Stratyńcu, matka Maria, z domu Wierzbińska, zajmowała się domem i wychowaniem dzieci: dwóch córek — Janiny i Marii oraz Tadeusza. Jan Ślipko zmarł w roku 1923. Rok później Maria Ślipko wraz z dziećmi przeniosła się do Gródka Jagiellońskiego, z którego pochodziła ona i jej zmarły mąż.

W Gródku Jagiellońskim Tadeusz uczęszczał do szkoły powszechnej, po czwartej klasie zdał egzamin do tamtejszego gimnazjum humanistycznego im. Króla Władysława Jagiełły. Gródek Jagielloński i jego okolice zamieszkiwali w owym czasie Polacy, Ukraińcy i Żydzi, tworząc wielonarodowościowe, wielokulturowe i wieloreligijne środowisko. Maturę Tadeusz zdał w maju 1936 roku. Z powodu poważnej choroby płuc rozpoczął

---

*Dr hab. Józef Bremer SJ; Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Kraków.

studia uniwersyteckie w rok później na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Najpierw przez jeden rok studiował geologię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym, następnie przeniósł się na Wydział Humanistyczny tegoż uniwersytetu, obierając za główny przedmiot historię i literaturę polską. Studiował pod kierunkiem wielkiej sławy profesorów, przede wszystkim Juliusza Kleina i Witolda Taszyckiego. Słuchał także wykładów z filozofii u prof. Romana Ingardena i prof. Kazimierza Ajdukiewicza.

Na wiosnę 1939 roku, po ukończeniu 21. roku życia, został przez Komisję Poborową Wojska Polskiego zobowiązany do odbycia jednorocznej służby wojskowej w Szkole Podchorążych Artylerii Lekkiej. Tragiczny przebieg kampanii wrześniowej 1939 roku przeszkodził możliwości spełnienia tego obywatelskiego obowiązku, spowodował natomiast radykalną przemianę życiowej orientacji niedoszłego artylerzysty, kierując go w październiku tegoż roku do nowicjatu Towarzystwa Jezusowego w Starej Wsi, znajdującej się wówczas pod okupacją niemiecką. Z tego powodu stracił możliwość kontaktu z rodziną, która pozostała pod okupacją sowiecką, uniknęła zaś wywózki na Sybir tylko dzięki temu, że datę deportacji władze sowieckie wyznaczyły na 23 czerwca 1941. Plany wywózki zostały przerwane wybuchem wojny niemiecko-sowieckiej w dniu 22 czerwca 1941 roku.

Dwuletni nowicjat odbył w Starej Wsi koło Brzozowa. W pierwszym roku nowicjatu jego magistrem był ks. Włodzimierz Konopka SJ, w drugim ks. Jan Bratek SJ. Życie nowicjackie pod okupacją niemiecką przebiegało w miarę spokojnie, bez większych szykan i prześladowań. W drugim roku nowicjatu Tadeusza Ślipki część Kolegium Starowiejskiego została zajęta przez wojsko niemieckie, więc Gestapo nie interesowało się prowadzonym w Kolegium życiem zakonnym. Niektórzy z żołnierzy niemieckich spowiadali się nawet u ks. Bratka.

Następnie w latach 1941–1944 kleryk Tadeusz studiował filozofię na Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego w Krakowie — wykłady odbywały się jednak w Nowym Sączu, gdyż część budynków Wydziału w Krakowie została zarekwirowana jeszcze przed wybuchem wojny przez wojsko polskie i zamieniona na szpital; wojsko niemieckie utrzymało ten *status quo*. Podstawowe przedmioty filozofii wykładali po łacinie: ks. Karol Wypiór SJ — dialektykę i ontologię, ks. Bronisław Bębenek SJ — psychologię i pedagogikę, ks. Franciszek Kwiatkowski SJ — logikę, ks. Władysław Markucki SJ — teodyceę, ks. Stanisław Wawryn SJ — etykę. Wicerektorem tymczasowego Kolegium w Nowym Sączu był

pochodzący ze Śląska ks. Józef Balcarek SJ, znający bardzo dobrze język niemiecki. Warunki do studiowania i do mieszkania były bardzo ubogie i skromne, ale — jak na warunki wojenne — wyjątkowe. Nie brakowało jedzenia, gdyż był dostęp do — należącego do jezuitów, lecz kontrolowanego przez Niemców — młyna i do ogrodu. Ks. Ambroży Miozga SJ przywiózł trochę pieniędzy z Poznania. Z Krakowa przywieziono potajemnie część podręczników, scholastycy zapisywali wykłady i przepisywali je na maszynie przez kilka kalek. W ten sposób powstawały skrypty.

Także studia teologiczne, podobnie jak studia filozoficzne, były w czasie wojny prowadzone w Starej Wsi i w Nowym Sączu. Budynek Wydziału Teologicznego Bobolanum w Lublinie zostały bowiem zabrane jezuitom przez Niemców. Profesorami teologii, których słuchał kleryk Tadeusz, byli między innymi: ks. Władysław Rejowicz SJ — wykładał teologię moralną, ks. Walenty Wojciech Prokulski SJ — Pismo Święte, ks. Karol Wypiór SJ — teologię dogmatyczną.

29 czerwca 1947 roku biskup przemyski Franciszek Barda wyświęcił Tadeusza — wraz z sześcioma współbraćmi zakonnymi — na kapłana. Święcenia odbyły się w Bazylice Matki Bożej w Starej Wsi. Tam też ks. Tadeusz ukończył czwarty rok teologii. Uroczystą profesję zakonną złożył 10 lat później — 2 lutego 1957 roku.

W roku 1948 ks. Tadeusz rozpoczął studia z etyki społecznej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, gdzie zaliczono mu dotychczasowe studia z teologii. Musiał jedynie napisać pracę magisterską z filozofii, aby na jej podstawie rozpocząć studia do doktoratu z filozofii. Tytuł doktora z filozofii uzyskał w roku 1952 na podstawie rozprawy: *Zasada pomocniczości*. Jego faktycznym opiekunem przy pisaniu pracy magisterskiej oraz doktorskiej był ks. dr Jan Piwowarczyk — założyciel i przez dwa pierwsze lata redaktor *Tygodnika Powszechnego*. Formalnym promotorem pracy doktorskiej ks. Tadeusza był ks. prof. Władysław Wicher. Należy dodać, że opracowany przez ks. Tadeusza temat był w owym czasie w Polsce mało znany, zwłaszcza z punktu widzenia chrześcijańskiej etyki społecznej. Wspomniana praca doktorska nie została opublikowana, ponieważ cenzura państwowa nie wyraziła na to zgody. Obszerne fragmenty pracy ukazały się później, w książce ks. Tadeusza: *Zarys etyki szczegółowej*, tom II — *Etyka społeczna*.

Równoległe do studiów filozoficznych ks. Tadeusz odbywał studia socjologiczne na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego i również w roku 1952 uzyskał tytuł magistra filozofii w zakresie socjologii. Pracę magisterską z socjologii, pt. *Rozwój narzędzi rolniczych i ich*

wpływ na świadomość społeczną mieszkańców małopolskiej wsi Golcowa, napisał pod kierunkiem prof. Kazimierza Dobrowolskiego. Studia socjologiczne, jak również wykłady z zakresu etnologii i teorii prawa, miały pomocniczy wpływ na rozwijaną przez ks. Tadeusza własną myśl etyczną.

Od września roku 1948 — czyli 60 lat temu — ks. Tadeusz rozpoczął pracę dydaktyczną na Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. Najpierw wykładał etykę szczegółową, a następnie przejął wykłady z etyki ogólnej. W latach 60. był dziekanem Wydziału. Od 1963 roku pracował także jako wykładowca etyki na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie (od 1981 Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie). Jego słuchaczami przez lata byli m.in. seminarzyści Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Krakowskiej oraz Diecezji Częstochowskiej. Przez krótki czas wykładał także etykę w Wyższym Seminarium Duchownym Ojców Paulinów.

Od roku akademickiego 1965/66 praca naukowo-dydaktyczna ks. Tadeusza była rozłożona na dwa ośrodki: Kraków i Warszawę. W tymże bowiem roku zaczął wykładać etykę na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Do Warszawy „ściągnęli” ks. Tadeusza ks. prof. Józef Iwanicki i ks. prof. Kazimierz Kłósak. Dwa lata później ks. Tadeusz habilitował się na wspomnianym Wydziale Akademii Teologii Katolickiej. Tytuł rozprawy habilitacyjnej brzmiał: *Zagadnienie godziwej obrony sekretu*. W roku 1973 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w roku 1982 tytuł profesora zwyczajnego. W latach 1976–1980 był dziekanem na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej.

Chociaż ks. Tadeusz miał etat w Warszawie, to równolegle nadal wykładał etykę w Krakowie — na wspomnianym Papieskim Wydziale Teologicznym. Oznacza to, że przez 23 lata dojeżdżał co tydzień pociągiem z Krakowa do Warszawy. Jak sam wspomina, podróż w jedną stronę trwała wtedy minimum pięć godzin, pociągi jeździły przez Kielce i często się spóźniały. Czas w podróży, o ile miał miejsce siedzące, przeznaczal na czytanie prac doktorskich, magisterskich i seminaryjnych, na przygotowywanie wykładów i recenzji. Ks. Ślipko wypromował czterech doktorów i licznych magistrów. We wrześniu 1988 roku — czyli 20 lat temu — przeszedł na emeryturę.

Należy jeszcze wspomnieć o działalności duszpasterskiej ks. Tadeusza. W czasie studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim był przez cztery lata (1948–1952) kapelanem w Klinice Neurologicznej w Krakowie. W okresie swoich dojazdów do Warszawy ks. Tadeusz sprawował Mszę

św. oraz spowiadał w Bazylice Najświętszego Serca Pana Jezusa w Krakowie. Od roku 1992 odprawia regularnie niedzielną Mszę św. dla wspólnoty sióstr Córki Bożej Miłości pracujących w naszym jezuickim Kolegium i Wydawnictwie przy ulicy Kopernika w Krakowie. Od roku 1998 wyjeżdżał w lipcu na miesięczne zastępstwa do Sióstr Szarytek do Monachium, gdzie w Domu Macierzystym na Nußbaumstraße odprawiał w języku niemieckim Mszę św. i głosił homilie. Od 1990 roku udziela się także aktywnie — zazwyczaj w sierpniu — w swojej rodzinnej parafii w Gródku Jagiellońskim, gdzie odprawia Msze św. w języku polskim.

Mieszkając aktualnie w Krakowie, ks. Tadeusz nadal pracuje naukowo — obecnie opracowuje zarys historii etyki od czasów starożytnych po współczesne. Utrzymuje kontakt z profesorskim gronem dyskusyjnym „Myśl dla Polski”, biorąc regularny udział w jego zebraniach. Przez kilka ostatnich lat był także zapraszany z wykładami z etyki na spotkania organizowane przez Politechnikę Śląską w Gliwicach na temat etycznych i społecznych problemów w ekologii.

Zainteresowania naukowe ks. Tadeusza dotyczą trzech dziedzin. Pierwszą z nich stanowią prace naukowe dotyczące chrześcijańskiej filozofii moralności. Trzonem jego badań w tym obszarze jest augustyńskotomistyczny system etyczny w jego formie XIX- i XX-wiecznej. Ks. Tadeusz rekonstruował ten system i uzupełniał rzeczy w nim niedoprecyzowane, biorąc pod uwagę aktualny rozwój sytuacji społeczno-polityczno-gospodarczej oraz rozwój nauk szczegółowych. We wstępie do swojego *Zarysu etyki ogólnej* (czwarte wydanie, 2004) ks. Tadeusz pisze: „Etyka chrześcijańska w tomistycznym kształcie stanowi nadal nieprzedawnioną teorię filozofii moralności, zdolną zająć godne stanowisko zarówno w podstawowych zagadnieniach filozoficzno-etycznych, jak też opartych na tych podstawach rozstrzygnięciach szczegółowych dylematów moralnych” (s. 25).

Ponieważ prace ks. Tadeusza nad etyką chrześcijańską przypadają na lata panowania w Polsce systemu komunistycznego w jego marksistowskim wydaniu, więc — widząc potrzebę chwili — śledził on także i krytycznie ustosunkowywał się do rozwoju etyki marksistowskiej. Uczciwa dyskusja z poglądami filozofów marksistowskich tworzyła drugi obszar jego badań naukowych. Poparta rzetelnymi studiami wiedza ks. Tadeusza na temat systemu marksistowskiego oraz jego dyskusje z marksistami znalazły uznanie u nich samych. Warto wspomnieć, że dwa obszernie artykuły ks. Tadeusza poświęcone etyce marksistowskiej zostały przełożone na język niemiecki.

Celem przybliżenia kontekstu, w jakim w Polsce komunistycznej ukazywały się krytyczne artykuły o marksizmie, przytaczamy jeden przykład. Znany polski marksista, prof. Tadeusz M. Jaroszewski w książce z antropologii filozoficznej *Osobowość i wspólnota* (1970), rekonstruuje myśl Karola Marksa, dowodzi, że w marksizmie nie jest tak, że liczy się jedynie kolektyw, lecz liczy się także pojedyncza osoba. Ks. Tadeusz w krótkim opracowaniu *Marksizm a osoba ludzka. (Zarys pewnej interpretacji)* ustosunkował się do tez zawartych w tej książce. Jego składające się z dwóch części opracowanie miało się ukazać w zbiorowej pracy pod redakcją ks. bpa Bogdana Bejzego: *Aby poznać Boga i człowieka* (1974). W części pierwszej swojego opracowania Ks. Tadeusz zreferował tezy Jaroszewskiego, w części drugiej pt. „Uwagi krytyczne” poddał je krytycznej ocenie, pytając między innymi o ontyczne fundamenty marksistowskiego rozumienia osoby ludzkiej jako w swoisty sposób zorganizowanej całości. Cenzura zezwoliła jedynie na publikację części pierwszej opracowania, bez części drugiej. Ks. Tadeusz nie wyraził zgody na tak daleko idącą ingerencję, więc publikacja jego opracowania w książce Bejzego stała się automatycznie niemożliwa. W tej sytuacji bp Bejze wpadł na pomysł, by opracowanie ks. Tadeusza przesłać do zaopiniowania Jaroszewskiemu. Ten ostatni nie wyraził żadnych zastrzeżeń co do merytorycznej treści całego opracowania. Wobec tego zmiękła także cenzura i zmieniła jedynie tytuł drugiej części z „Uwagi krytyczne” na „Uwagi końcowe”. Z taką ingerencją ks. Tadeusz mógł się pogodzić, co oznaczało, że opracowanie mogło się ukazać w swojej pierwotnej formie we wspomnianej pracy zbiorowej (tom II, ss. 177–204).

Ks. Tadeusz żywo interesował się także innymi nurtami etyki, uprawianymi w powojennej Polsce, m.in. aksjologią etyczną Władysława Tarkiewicza oraz myślą etyczną Karola Wojtyły czy też myślą etyczną rozwijaną w ramach tzw. „Szkoły Lubelskiej”.

Trzeci obszar jego zainteresowań tworzyła i nadal tworzy refleksja nad rozwojem etyki w krajach zachodnich. Tego typu refleksja, zwłaszcza w czasach komunistycznych, nie była sprawą prostą, chociażby ze względu na ograniczony dostęp do odpowiedniej literatury i z uwagi na obecność państwowej cenzury. Ks. Tadeusz od lat interesował się i nadal się interesuje rozwojem etyki chrześcijańskiej w Niemczech, Anglii i Francji. Jako pracownik akademicki Akademii Teologii Katolickiej brał udział w kilku międzynarodowych, zagranicznych kongresach etycznych. Podczas jednego z pobytów w Monachium udało mu się nawiązać kontakt

---

z Gustav Siewerth Akademii, prowadzoną przez Panią prof. Almę von Stockhausen.

W okresie swojej długoletniej pracy dydaktycznej ks. Tadeusz otrzymał Złoty Krzyż Zasługi (1973), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1979) oraz tytuł: Zasłużony Nauczyciel Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1987). Jest wychowawcą kilku pokoleń polskich etyków — świeckich i duchownych.